

**НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ
ІНТИМІЗОВАНИХ ЗВЕРТАНЬ
В УКРАЇНСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ МОВЛЕННІ
(зіставний аспект)**

У статті зіставляються національно-культурні особливості інтимізованих звертань в українському, англійському та російському художньому мовленні, визначається їхня соціальна маркованість і оцінний характер.

Ключові слова: інтимізовані звертання, національно-культурні особливості, художнє мовлення.

Сучасна комунікативна лінгвістика характеризується тенденцією до вивчення національних особливостей міжособистісної взаємодії [13; 14; 15], які суттєво впливають як на формування елементів та категорій мовного коду, що формують неповторні мовні картини світу, так і на сам процес спілкування. Для успішного досягнення мети комунікації важливим стає врахування національно-специфічних особливостей ментальності адресанта й адресата, а також культурно зумовленої специфіки мовленнєвої поведінки представників певного етносу. Проте не до кінця вивченими залишаються універсальні та національно-специфічні характеристики такого поняття, як адресованість, або зверненість, зокрема її відображення в художньому мовленні.

Мета статті – проаналізувати національно-культурні особливості інтимізованих звертань в українському художньому мовленні та зіставити їх з англійськими та російськими етикетними формулами.

Звертання є компонентом мовленнєвого спілкування, тобто одиницею комунікації, яка використовується для актуалізації уваги адресата. Це означає, що звертання тісно пов'язане з фактором адресованості [7]. Адресованість у широкому розумінні становить основу будь-якого процесу міжособистісної взаємодії, у тому числі й художньої. Творячи художній текст, автор свідомо чи підсвідомо враховує адресата – реального читача або образ читача, тобто "прихованого спільника". У зв'язку з цим виникає така специфічна риса художньої взаємодії, як відвертість, що виявляється в прагненні до повного злиття автора й адресата, оскільки в основі такої внутрішньої близькості лежить явище інтимізації.

У вужчому розумінні адресованість – це текстова категорія, що відбиває предметно втілену в семантиці та структурі тексту його спрямованість на предбачуваного адресата художньої взаємодії, задає певну модель інтерпретації тексту та відповідає за семантичну базу текстової рецепції [5, 11-15]. Адресованість експлікується через програму інтерпретації, що міститься в тексті, і виражається за допомогою комплексу мовних засобів, зокрема й інтимізованих,

що є своєрідними сигналами при реконструкції (декодуванні) читачем вказаної програми. Одним із різновидів таких сигналів є *інтимізовані звертання*. Термін *інтимізовані звертання*, за Л. А. Булаховським, вживається у двох основних значеннях: *звертання як художня взаємодія* (ситуація апеляції) і *звертання як мовний матеріал*, що забезпечує цей процес [3, 131- 156].

Специфіка адресованості в ситуаціях інтимізації полягає в тому, що основний її засіб – *інтимізовані звертання* – має певні обмеження у вживанні, оскільки вони поєднують в собі контактовстановлювальну (фатичну) й експресивно-естетичну (оцінно-характеризуючу) функції. Це дає можливість виразити смисл більшого обсягу, ніж у реченнях без інтимізованих звертань, причому роль експресивно-естетичної функції посилюється завдяки контексту.

Загалом звертання пов'язане з мовленнєвим етикетом, а тому є формулою вираження ввічливості у ставленні до співрозмовника з урахуванням його віку, соціального статусу й інших факторів. У художньому діалозі, що імітує міжособистісне спілкування, використовуються як нейтральні, так і оцінно-характеризуючі інтимізовані звертання.

Основною формою *інтимізованих звертань* автора до читача є як нейтральна лексема *читач*, що вживається без будь-яких характеризуючих прикметників, набуваючи тим самим суто узагальненого значення, так і оцінно маркована, специфічна для носіїв конкретних стереотипів мовленнєвої поведінки. В українському художньому мовленні зареєстровано такі марковані форми звертань, як *мої панове, голубе мій, пане, паночку, панове (сватове), паниченьку* тощо: *А я, мої панове, їхав з моїм контрабандистом Семеном Пустуном до кордону* (Винниченко); *Ні, голубе мій сивенький, ще одно, чим можна здержать мужика, то... бить його треба... Бить, бить і не давать і вгору глянуть...* (Винниченко); *Еге, пане писарю!* – каже йому пан Уласович. – *Я б, пожалуй, соблаговолив, так ліків більш тридцяти не знаю. Лічи сам і роби як знаєш, ти на те писар; а я усе опісля підпишу, бо я на те сотник, щоб не лічити, а тільки підписувати* (Квітка-Основ'яненко); *Ох, панове сватове! Не слід мені [Наум], бувши у сьому важному чину, лишнє слово говорить; моє діло таке: сказав, що закон велить, та й жди одвіту; що почувеш, з тим назад іди* (Квітка-Основ'яненко); *Добре ж, паниченьку* [Олена]; *допивайте ж на здоров'я тернівочку, та по večеряєте, та ляжете спати, а завтра – дасть бог світ, дасть і совіт, то й порадимось, що треба робити* (Квітка-Основ'яненко). Національна маркованість цих інтимізованих звертань чітко виявляється, якщо їх зіставити з маркованими звертаннями іншої лінгвокультури, відображеними також у художньому мовленні, наприклад, англійському. Це інтимізовані звертання на зразок *Sir, Madam, Padre, my friends, my benefactors: I [Rob] ain't indeed, Sir... I never did such a thing as thieve, Sir, if you'll believe me* [Dickens]; *I [Walter] didn't know you were here, Sir...* (Dickens); *Pardon me, Madam... if in my perplexity, I [John Carker] presume to take counsel with you, and to consult your pleasure* (Dickens); *This interest, Madam – so touching an evidence of everything associated with Mr. Dombey being dear to you – induces me to pause before I [Mr. Carker] make him acquainted with these circumstances, which, as yet, he does not know. It so shakes me, if I may make the confession, in my allegiance, that on the intimation of the least desire to that effect from*

you, I would suppress them (Dickens); O my [Rebecca] friends! O my benefactors! May not my love, my life, my duty, try to repay the confidence you have shown me? (Thackeray).

За словами Н.Д. Арутюнової [1, 340], у функціональному плані звертання, з одного боку, дозволяє адресату ідентифікувати себе як отримувача мовних повідомлень, а з іншого, – в апелятиві нерідко відображається ставлення адресанта до адресата. Отже, у позиції звертання реалізуються номінації ідентифікаційного та суб'єктивно-оцінного типу.

На вибір звертань можуть впливати близькі або родинні стосунки співрозмовників, а також відмінності в соціальному статусі комунікантів, стать, вік, освіта, психологічний стан, умови і тематика розмови тощо [11, 224]. У ситуаціях інтимізації, поруч із функціями характеристики та ідентифікації, визначеними Н.Д. Арутюновою, апелятив демонструє встановлення відвертих стосунків, для вираження яких у кожній лінгвокультурі є власні маркери, які накладають відбиток на семантику звертань, що стають маркованими [1, 340].

Саме ці властивості є характерними для художньої взаємодії, де інтимізовані звертання, виконуючи свою основну функцію, діалогізують розповідь, створюючи ефект безпосереднього спілкування автора з читачем, а головне, висувають на перший план за рахунок цього створюваного ефекту експресивність викладу. До того ж звертання "має на меті оптимізувати мовленнєвий вплив на адресата, спонукаючи останнього до уваги й забезпечуючи потрібну реакцію на повідомлюване" [9, 65]. З цього випливає те, що інтимізоване звертання залучає адресата до активної художньої взаємодії і в такий спосіб спрямовує й регулює його поведінку в цьому акті.

Звертання в ситуаціях інтимізації набувають умовного характеру, адже їхня мета не стільки звернутися до суб'єкта чи об'єкта, скільки активізувати розповідь, виразити авторське ставлення до зображуваного, викликати підтримку в читача.

Авторська оцінка героїв або ж читачів як структурно-системних елементів художнього твору виявляється опосередковано і найчастіше виражається за допомогою граматичних форм соціального етикету, стилістично маркованих звертань. Наприклад, соціально маркованими звертаннями є укр. **тато (тату), мамо, дитино, сестро, жінко, сину**. Я [Зінько], **тату**, не бавлюся в кохання, а таки справді думаю сватати Маринку... Коли, **тату**, моє серце вибрало Маринку. Хто ж винен, що вона шляхетського роду? (Нечуй-Левицький); **Мамо, мамо** [Христя]!.. Ні єдиного слова правди немає! (Мирний); **Сестро!** Чим же я [Марта] тут винна?.. Я тут і сном, і духом невинна (Нечуй-Левицький). Порівнюючи ці звертання із формами, властивими російській етикетній традиції переважно ХІХ століття на зразок **маменька, папенька, папаша, батюшка**. *Ежели бы вы мне сказали давно, маменька, я бы тотчас ушла, – сказала она [Вера Ростова] и пошла в свою комнату (Толстой); Про вас же, маменька, я [Раскольников] и говорить не смею... сегодня только мог я сообразить сколько-нибудь, как должны были вы здесь, вчера, измучиться в ожидании моего возвращения (Достоевский); Извини, папаша, если мой вопрос тебе покажется неуместным, – начал он [Аркадий], – но ты сам, вчерашнею своею*

откровенностью, меня вызываешь на откровенность... ты не рассердишься?... (Тургенев), варто зазначити, що українські форми звертань збереглися і у сучасному українському етикеті, тимчасом як російські вважаються вже застарілими. А звертання за формою *папаша* набуло жаргонного і подеколи інвективного значення.

Важливим маркером ввічливого спілкування в ситуаціях інтимізації є звертання на *Ви* до адресата, що демонструє шанобливе ставлення, а також підкреслює близькість стосунків, утворюючи здебільшого двокомпонентну формулу (н-д, укр. *ви, тату*) укр.: *Я [Зінко], тату, не бавлюся в кохання, а таки справді думаю сватати Маринку, як ви, тату, і ви, мамо, поблагословите мені слати до Маринки старостів* (Нечуй-Левицький), хоча ця форма, як і вище зазначені російські звертання, є також не характерною для сучасного українського етикету.

Англіїці ж досить серйозно ставляться до визначення соціального статусу своїх співгромадян. Якщо росіянин, говорячи про літературу, навряд чи назве Лева Толстого *граф Толстой*, то англієць обов'язково навіть у розмовному мовленні скаже *Lord Byron, Sir Walter Scott*.

Досить часто в ситуаціях інтимізації, відображених у художньому мовленні, комуніканти використовують загальноприйняті звертання за особистими іменами: укр.: *Марусю!.. Не сердься на мене [Василь], не відворочуйся...* (Квітка-Основ'яненко); *Вибач мені [Жук], Петре! Зділай милость, вибач за мій регім!* (Мирний).

Як зауважує С. К. Богдан, численні суперечки дотепер викликає “українськість” форми звертання. Яка форма звертання – *на ім'я* чи *на ім'я по батькові* є традиційною для українців?” [2, 35]. Щодо цього мовознавча наука не має однозначної відповіді. Так, окремі науковці категорично виступають проти вживання форми *імені й по батькові*, вважаючи її “московським звичаєм, засобом творення “безлищої людини в УРСР”” [цит. за 4, 95-101]. Вони наполягають на тому, що такої форми звертання не знає українська традиція. Прихильники вживання *імені й по батькові* (І. Огієнко, П. Одарченко), навпаки, переконують, що така форма є давнім українським звичаєм, оскільки вона зустрічається в найдавніших писемних пам'ятках: грамотах часів Київської Русі, документах Богдана Хмельницького тощо.

Відсутністю єдиної позиції щодо коректності тієї чи іншої форми звертання можна пояснити і той факт, що літературна норма чітко не регламентує вживання жодної з них. Очевидно варто говорити про те, що така неунормованість є тимчасовою [2, 35]. Суттєвим кроком у вирішенні цієї проблеми має стати не книжна, а усно-розмовна традиція українського народу, яка надає перевагу звертанням на *ім'я* або *пане/пані/панно/паничу* + *ім'я* (у родинному колі, серед друзів, колег) або *пане/пані/панно* + *прізвище та ім'я й по батькові* (на офіційному рівні).

Нормативними звертаннями до адресатів, нижчих за соціальним статусом, в англійській мові є нульові формули звертань. У ситуаціях інтимізації в англійській мові часто використовуються формули *sir* і *madam*. За їх допомогою встановлюється мовленнєвий контакт із співрозмовником та визначаються

рольові позиції комунікантів, підкреслюється вищий соціальний статус адресата і, відповідно, нижчий – мовця-адресанта. Як зауважує Емілі Пост, “яким би ерудованим не був той або інший джентльмен, жодна дама, рівна йому за віком, не назве його *Sir*, і жоден чоловік не скаже, звертаючись до своєї однолітки-жінки, *Madam*” [10, 25]. Як наголошують Й. А. Стернін та Т. В. Ларіна, сфера вживання мовленнєвих формул звертань *sir/madam* значно скоротилась, особливо останнім часом, що свідчить про вплив процесу демократизації суспільства на норми спілкування [12, 43]. Найуживанішою формою звертань в англійській мові є звертання за формулою: *прізвище* + компонент на позначення поваги *Mr, Miss, Mrs*: англ.: *I beg your pardon, Mr. Carker... – answered Walter; appearing with some letters in his hand, unopened, and newly arrived (Dickens); ...but excuse me, Mr. Knightley, if I [Mrs. Weston] take the liberty (I consider myself, you know, as having somewhat of the privilege of speech that Emma's mother might have had) the liberty of hinting... (Austen); Do you grudge me [Rebecca] even gratitude, Miss Crawley? It is too much – my heart is too full, – and she sank down in a chair so pathetically, that most of the audience present were perfectly melted with her sadness (Thackeray); There now, I [Mr. Sedley] have hurt his feelings. Mrs. Sedley, my dear, I have hurt your son's feelings (Thackeray).*

Форма *Ms (Miss)*, яка не вказує на сімейний стан жінки, є порівняно новою (рекомендована ООН 1974 р.) і широкого визнання ще ненабула. Проте в письмовому мовленні (у діловому листуванні, художній літературі) формула *Ms* + *прізвище* є нормою [12].

В українській мові до національно маркованих апелятивів – повних особистих імен приєднуються так звані “гіпокористики” або зменшувально-пестливі, фамільярні форми імен, а також звертання за прізвищем: укр.: *Так я [Василь] ж тобі, моя Марусенько, тим же богом божуся, що нема у сьому ніякого гріха (Квітка-Основ'яненко); Василечку! Що се зо мною [Маруся] сталося? Нічого не тямлю, не знаю сама себе; тільки у мене й на думці, що ти мене любиш, що ти мій... (Квітка-Основ'яненко); Василечку, голубчику, соколику мій! Не витуй же в мене, чи люблю я [Маруся] тебе; я сього тобі зроду не скажу, щоб ти не посміявся надо мною... (Квітка-Основ'яненко);*

Аналіз національно маркованих інтимізованих звертань в українському художньому мовленні показав, що форма звертання *на ім'я по батькові* укр.: *Йй-богу, правду кажу [Колісник], Антон Петрович! Йй-богу, не брешу!.. Уважте, згляньтесь... (Мирний); Пистино Іванівно! – тихо сказав він [Проценко]. – Кому-кому, а вам – гріх! Ви вірите, що брешуть люди?* використовується комунікантами нерідко поряд із традиційними для української лінгвокультури звертаннями *на ім'я* або *пане/пані/панове* (див. вище приклади).

Перехід від *імені по батькові* до *імені* в процесі розмови одних і тих самих осіб залежить від обставин, характеру спілкування в певний момент, близькості стосунків між співрозмовниками.

Звертання, як правило, вважають елементом емоційно-вольової мови і за цим принципом зближують з імперативом, а точніше, вони функціонують разом [8, 340]. Невипадково Л. А. Булаховський свого часу розширив поняття інтимізованого звертання в художньому мовленні, розуміючи під останніми,

окрім граматичних звертань, все те, що виступає в творі у ролі звертань, насамперед численні дієслівні форми, які інтимізують розповідь, тобто запрошують читача стати активним її учасником, розділити думки й почуття автора тощо.

Серед дієслівних форм, що функціонують як засоби інтимізації в перспективі адресованості, на особливу увагу заслуговують слова-сигнали контактовстановлення і контактопідтримки. Це слова на зразок *уявіть собі, знаєте, кажу вам, треба вам сказати, пам'ятаю, можеш собі уявити, самі бачите, повірте мені, спитайте, слухайте, пам'ятаєш, знаєш*, які акцентують увагу читача на моментах інтимізації: в них важливе не стільки лексичне наповнення, скільки їхнє функціонування в структурі художньої розповіді. Акцентовані слова стають стилістично маркованими насамперед тоді, коли функціонують як вставні, виражаючи суб'єктивно-модальне значення: *Гляньте, це мій останній веноч (Яновський); Ви тільки уявіть таку панораму... (Яновський); От я вам розкажу... Був, знаєте, один приятель, земський начальник; положим, він і тепер єсть, тут у сусідньому уїзді (Винниченко).*

Окрім дієслівних форм, нами виявлено й складніші форми вираження акцентованості, що формується на основі невластиво-питальних речень або, за термінологією О. М. Карпова, *катехізичних єдностей (КЄ)*. Це трапляється тоді, коли КЄ є складниками монологічного мовлення, тісніше пов'язаного зі змістовою стороною твору, іншими словами, коли акцентуація здійснюється на *глибинному рівні*. Для КЄ характерна *питальна форма речень*, яка виражає інтимізацію і виконує фатичну функцію, звернення до читача. В цьому разі питальна форма речень є засобом експресивного мовлення: тут використовується серія запитань безпосередньо до адресата і серія запитань, звернених автором до самого себе, але розрахованих на рецептора. Кожне запитання з цих серій одержує відповідь. Інтимізуюча система запитань-відповідей своєю будовою та змістом органічно включається до тексту монологу як композиційно-стилістичний фрагмент особливої інтеграції повторюваних компонентів, в якому згущено питально-емфатичну звучність і яскраво виражено пряму (відкрити) інтимізацію – запрошення читача оцінити повідомлюване автором або отримати згоду з його думкою.

Контекстуальну адресованість найчастіше утворює *риторичне запитання*, яке виконує власне апелятивну функцію, з відповіддю автора на нього, що містить нав'язувану читачеві авторську настанову, думку, переконання: – *Ми, малороси-європейці, скажемо нове слово старій ненці Україні! Правда? Да-да! Що таке, здається, автоматичні двері? Ні... нісенітниця! А тим часом не треба ні лакеїв, ні "на чай", не треба лишньої трати енергії...* (Винниченко). Адресованість у цих прикладах має іллокутивний намір привернути увагу читача до авторського погляду, однозначно визначити позицію автора, дати можливість розгорнути авторську тезу: на це вказує риторичне запитання, що не містить запит про інформацію, емоційна авторська відповідь, посилена окличними реченнями. Все це формує поле суб'єктивної модальності, яка відображає *глибинний рівень* твору.

У перспективі адресованості акцентування є одним зі способів інтимізації, що базується як на глибинному, так і на поверхневому рівнях, і є своєрідним видом актуалізації. Прикладом акцентування *на поверхневому рівні* служить функціонування вказівних часток *ось, от, он* як непрямого способу інтимізації. Слід відзначити, що при інтимізації викладу вживання часток, особливо таких, що мають суб'єктивно-модальне чи емоційно-експресивне значення, є традиційним, таким, що не має специфікації. Частки *ось/от* (рідше *це*) є стилістично нейтральними. В авторському мовленні вони є своєрідним сигналом читачеві, що на цьому моменті слід зосередити увагу. *От, самі бачите, до чого зводилась моя роль!* (Винниченко); *І от, уявіть ви собі: ця дівчина щоранку влітала до мене в кімнату...* (Винниченко); *—... От я вам розкажу... Був, знаєте, один приятель, земський начальник* (Винниченко); *Ось мене несуть на марах, у віконце я бачу, як палахкотить дерев'яна сільська церковка...* (Яновський).

З погляду актуального членування в комунікативно-прагматичному аспекті ці частки розглядаються як рематизатори. Як ілюструють наведені приклади, вони інформують про нове, і в ситуаціях інтимізації їм властива ініціальна ізофункція поєднання розділів і епізодів. Розділи й епізоди – це різні за обсягом, змістовим наповненням і функціонуванням елементи художнього твору. Розділи, з одного боку, наближені до цілого, завершеного тексту, а з іншого, – підпорядковані всій розповіді. В. Матезіус відзначає, що початок і кінець розділу будуються як за принципом абсолютного початку й кінця, так і за принципом внутрішнього / абзацного початку й кінця, причому тема розділу є ширшою за обсягом, а головне, більш самостійною, ніж тема епізоду/внутрішнього абзацу. Саме ця властивість покладена в основу ізофункції лінгвістичних засобів інтимізації, зокрема вказаних часток, що поєднують розділи й епізоди. На здатність бути рематизатором у структурі інтимізованої розповіді накладається ще одна властивість: такі частки переважно виражають ще й текстові анафоричні відношення. Явища, що ними виділяються, потребують смислового розгортання, роз'яснення: а) *І от, уявіть ви собі: ця дівчина щоранку влітала до мене в кімнату, нашвидку струшувала мою руку, бризкала в усі кутки сміхом та словами, хапала мене за рукав і з такою хапливістю витягувала на вулицю, ніби в тому будинкові починалася пожежа* (Винниченко); б) *І ось ми сиділи. Сонечко було надвечір, а цвіркунці тюрлунчать, цигикають, павутинка пливе, колосся хилитається, навкруги степ, ні душі...* (Яновський). Специфікація цих часток виявляється в тому, що в українській інтимізованій розповіді вони реалізують свою функцію через дієслова минулого часу, і тільки завдяки введенню в розповідь інтимізуючого прямого звертання до читача *уявіть ви собі* і дійктивної частки *от* асоціативні уявлення наближуються до конкретних реалій. А в інтимізованому фрагменті б) реальні картини відтворюються за допомогою переключення часового плану: *ми сиділи..., а цвіркунці тюрлунчать, цигикають, павутинка пливе, колосся хилитається.*

Таким чином, основними мовними засобами адресованості в українській художній розповіді є інтимізовані звертання, які є національно маркованими. Інтимізовані звертання використовуються у двох взаємоперехресних функціях:

контактовстановлювальній (фатичній) і експресивно-естетичній (оцінно-характеризуючій). Вибір форми інтимізованого звертання є своєрідним тактичним прийомом, у якому характеризуюча функція апеллятива є головною. Адресант потенційно закладає ідею про найкраще для нього закінчення розмови і у форму звертання (чи то власне ім'я, чи то демінутив). Усе підпорядковано успішності художньої взаємодії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н. Д. Номинация и текст / Н. Д. Арутюнова // Языковая номинация. Виды наименований : статьи. – М., 1977. – С. 304-355.
2. Богдан С. К. Мовний етикет українців : традиції і сучасність / Світлана Калениківна Богдан. – К.: Рідна мова, 1998. – 475 с.
3. Булаховський Л. А. Мовні засоби інтимізації в поезії Тараса Шевченка. Звертання // Українська література. – 1943. – №3-4. – С. 131-156.
4. Вовк А. Творення “безлицької людини в УРСР” / А. Вовк // Культура слова. – 1994. – Вип. 245. – С. 95-101.
5. Воробьёва О. П. Текстовые категории и фактор адресата. – К.: Вища школа, 1993. – 200 с.
6. Карпов А. Н. Катехизические единства с рекуррентными идентичными компонентами // Вопросы структуры и функционирования русского языка. – Томск: Изд-во Томск. гос. ун-та, 1986. – С. 140-146.
7. Клюев Е. В. Речевая коммуникация. Успешность речевого общения / Евгений Васильевич Клюев. – М.: РИПОЛ КЛАССИК, 2002. – 320 с.
8. Лингвистический энциклопедический словарь. – М.: Советская энциклопедия, 1990. – 685 с.
9. Останин А. И. Целевая соотносительность обращения и высказывания (на материале русской разговорной речи) // Филол. науки. – 1998. – №1. – С. 65-73.
10. Пост Э. Этикет / Эмили Пост. – М.: Наука, 1996. – 616 с.
11. Русская разговорная речь: Фонетика. Морфология. Лексика. Жест. – М.: Наука, 1983. – 238 с.
12. Стернин И. А. Очерк английского коммуникативного поведения / Стернин И.А., Ларина Т.В., Стернина М.А. – Воронеж: Истоки, 2003. – 185 с.
13. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация: учебное пособие. – М.: Слово/Slovo, 2000. – 624 с.
14. Тер-Минасова С. Г. Война и мир языков и культур: вопросы теории и практики межъязыковой и межкультурной коммуникации. – М.: АСТ : Астрель; Хранитель, 2007. – 286 с.
15. Wierzbicka A. Intercultural pragmatics and communication // The Encyclopedia of Language and Linguistics. – Oxford: Elsevier, 2005. – Vol. 5. – P. 735-742.

The article compares national and cultural peculiarities of intimized address in the Ukrainian, English and Russian belles-lettres, defines their social marking and evaluating character.

Key words: intimized address, national and cultural peculiarities, belles-lettres.